

ОД ИСТОГ ПИСЦА

БЕОГРАД КРОЗ КЉУЧАОНИЦЕ 100 КУЋА

ЈЕДНО УБИСТВО У ПАТРИЈАРШИЈИ

ВОДИЧ КРОЗ ЉУБАВНУ ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА

УБИСТВО У КАПЕТАН МИШИНОЈ

**Ненад Новак
Стефановић**

**Апис и
Александар**

Copyright © 2021, Ненад Новак Стефановић
Copyright © овог издања 2021, ЛАГУНА

„Он није знао – то ће тек двадесет деветог маја
дознати – да народ није кутија лутака, него један
слабо заграђени зверињак.“

Слободан Јовановић,
Влада Александра Обреновића

Садржај

У сусрет читању	9
ДЕТИЊСТВО 1876–1888.	13
МЛАДОСТ 1889–1893.	137
ОФИЦИР И КРАЉ 1894–1900.	219
У ВРТУ ЗАЉУБЉЕНИХ ДЕМОНА 1900–1901.	325
СЛЕДЕЋИ ЗА ПАКАО 1901–1902.	373
УРОТА октобар 1902 – мај 1903.	421
ИСТРАГА 26–29. мај 1903.	477
ЕКСОДОС	539
ТРАГОВИ	545
Извори и захвалност	555
О аутору	559

У СУСРЕТ ЧИТАЊУ

Ова књига је покушала да буде само документ.

Али није успела.

Кривац је број 29.

Све док се тај загонетни број није претворио у знак питања, рад на књизи је текао уобичајено.

Животи насловних ликова проучавани су у архивима. Поред јавних, и у полузатвореним у којима се материјал прегледао под надзором службеника. Отваране су и породичне архиве. Из једног арт деко ормана усвојена унука дворског саветника Обреновића извукла је фасциклу с аутографима.

Наравно, коришћени су мање или више поуздани мемоари и увек добродошле научне монографије, та педантна дела која су постајала скоро смешна својом упорношћу да сваку страницу поспу прахом фуснота, као да ће тиме доказати да је време могуће обновити и њиме загосподарити. Неки аутори никако да прихвате: књиге настављају да се пишу читањем!

Узимана су у обзир и усмена преношења у београдским кућама, као на пример оно што је некадашњи новинар

Полиџике Драгутин Лола Димитријевић причао аутору о „ситној, али врло деликатној аномалији краљевића“.

Не само да смо обишли скоро сва места поменута у књизи, опипали смо их; покушали да призовемо мирисе, уђемо под кожу несталог... Препешачили смо тачке једне велике драме чији материјални трагови још увек постоје.

Неке тапије, сабље, ципеле, хаљине смо додирнули, као и здања. А куће које више не постоје, и нису нам под дланом, описали смо довољно детаљно да се могу додирнути погледом – кад се зажмури...

Датуми су по старом календару, као у епохи Обреновића.

Упркос многим заводљивим детаљима, гледали смо да избегнемо сваку теорију завере као и мистику, али се наметнуо број 29!

29. маја 1868. у кошутњачкој шуми испаљена су смртоносна зрна у кнеза Михаила и његову проблематичну рођаку Анку Константиновић.

29. јануара 1901. у бечком стану, пуном слика импресиониста, умире несрећама и недовршеним страстима раздирани краљ Милан.

29. маја 1903. у валпургијској ноћи голих сабљи страдају у загрљају, као небески заручници, краљ Александар и краљица Драга.

Утуљена су три последња кандила династије Обреновић, дакле, на исти дан у месецу!

Из којег меандра оностраности је дошао број 29? Из пуке случајности или из још неоткривене српске кабале?

Десило се у току превртања архивских фасцикли и листања мемоарских књига да се поставило питање о крајњем смислу те несхватљиве количине владарских преврата у једном тако малом народу као што је српски! То наше дивље друштво у сталном превирању, које тражи неки свој пут мимо других нација, очигледно је забасало у мртве углове логике и онда је разумљиво што се наметнула

потреба за неким системом који ће повезати сву ту силу недокучивих страсти и неукроћених бесова. Као да је умршеном клупчету овдашње историје ваљало пронаћи праву петљу да се раздрешу.

Јевреји су своју повест покушали да протумаче кабалом קבלה која суштину света налази у односу мистично постављених бројева. Када се током читања документарнија српског XIX века и почетка XX указао фатални низ тог једног броја – 29 – ушли смо у загонетни простор спајања удаљености, наслутили постојање система који повезује раздаљене појаве и људе у неку целину, чији се само обриси назире. Српска кабала се разоткривала у трагању за дубинском сликом народа, његовим костима душе.

Бог нас поживео, ваљда ћемо наћи излаз из лагумског лавиринта у који се добровољно спуштамо! Мада би за наш душевни мир можда било боље да овде станемо јер нико се још из тог лавиринта није вратио без белега!

Али ако сте од оних што воле да на основу неких материјалних трагова реконструишу један од преломних догађаја у историји Србије, и желите да будете баш на местима где се све то збивало, онда изволите поћи на *Apis & Aleksandar tour*.

Н. Н. С.

На Дан државности Србије 2021. године

ДЕТИЊСТВО

1876–1888.

„Зраци оне четири свете звезде, попут плама,
красили су му лице сјајем и будили наду
да ми се чинило да је сунце пред нама.“

Данте Алигијери, *Чистилишће*; I, 37–39

Прво поглавље

У којем се опипава мирис времена

Водич кроз меандре преврата почиње из напуштене пиваре у Цетињској улици: на месту рођења завереника. Одавно се више овде не производи пиво. Напуштене су фабричке зграде изнад којих штрчи високи димњак. Бунар је затворен поклопцем; тај кладенац још из доба насеобине Синга праизвор је Београда. Испод дрвеног поклопца шушти празнина бунарске дубине. Пипамо зидове у потрази за несталим временом и његовим мирисима. У центру града је овај напуштен лавиринт. У слепим пролазима отворени су ноћни бистроји са живом музиком. Необична су им имена, унутра је полумрак; кратке свеће пецкаво горе као да се даје парастос неком прошлом добу. Мотрећи на депароше и ноћне гамене који су у потрази за усамљеним пленом – у калдрми споредне стазе примећујемо неовдашњу облину камена; глатког, преко њега су се вековима преливала стопала и гвоздени паоци запрежних точкава. Под уличном сијалицом опипавамо облутак. Покрећу се и неконтролисане слике: мноштво је лица, нека су позната. Бркови колмовани нагоре, шешири с перима, корице сабље које стружу по калдрми... Филмски карусел врти

слике, све брже, чују се гласови, извикују се наслови из вечерњих издања, одјекне и војничка команда, брзина их претвара у жамор, у зрнца, у тачкасту слику из које долази плач новорођенчета што се пробија кроз ту смесу гласова и контура лица борећи се за ваздух...

„Еее, што не сачека кнегиња још три дана, па и за мог сина да грувају топови“, уздахнула је 5. августа 1876. године Јованка Димитријевић у овом истом дворишту пиваре, која је била много мања и звала се другачије.

У холограму српске кабале јавља се слика породиље што циклопски испуњава кревет у чијем подножју се премећу по небу два голишава дечачића, крилаца прозирних и сувише ситних за њихова буцмаста телашца, па је нејасно како су се попели у висине млечних облачића. Повијени су им прстићи као да се додају невидљивом крпењачом. Неком грешком су анђелчићи плавкасти док је небо кроз бело. Премалена табла закуцана за рам брачног кревета једини је украс у скромној соби.

Мајка Јованка лежи покривена само дугачком, улепљеном косом, која, тако зифт црна, одудара од белине њене знојаве коже. У приземљуши од непечене цигле звони плач детета које купају над лименим коритом. Бака Румена брише крв и слуз са ћеркиних бутина. Кроз чаршав је плодова вода натопила сламарицу.

Приучена бабица, која се боље разуме у побачаје него у порођаје, доноси у постељу први пут повијену бебу. „Кô граната“, каже шкрбаво се осмехујући. Тек рођени син реско плаче, стиснутих очију; беба је јаркоцрвена у лицу као да је до крви изгуљена у пробијању на свет. Мајка је привија на своје набрекле груди, још топле, орошене знојем. У породиљину собу улази отац. Заузео је руке стаклом жуте ракије и чашицама.

Соба је испуњена устајалим ваздухом. Чкиљаво гори кандило под копљем Светог Георгија. Из великог лонца

пуши се вода. Кроз пару дими петролејска лампа. На плафону се ухватила гареж. Примећује се да у соби влада ужурбаност, нека озареност и пометња.

Поред кревета клече тринаестогодишња Јелена и једанаестогодишња Милица. Додиривале су братовљеве прстиће. Оцу су већ јавиле радосну вест. Он је задовољно протрљао чекињаву браду. Велика разлика у годинама између женске деце и сина упућивала је злонамерне на разне помисли...

Лимар Тодор Димитријевић је насуо ракију. „Добро дошћ у кућу“, наздравља отац. Румена и бабица подижу чашице жујке закопане у жилама ораха још кад је Јованка занела првину. Ракија је довољно одлежала да уљасто клизи низ гушу грејући наниже.

Румена је бабици спремила врућу погачу. Тодор је обећао да ће јој направити нешто за кућу, поменуо је кровни певац. „Шта је кућа без певца, ајде?“, показа прстом на кров. Бабица рече да јој треба корито, за веш и купање деце. „Слабо ти знаш, певац окреће ветрове преко куће“, рече иначе ћутљиви отац, којем је пијанство развезивало језик.

Када је лимар Димитријевић отворио улазна врата, нахрупио је мирис куваног хмеља. Долазио је из димњака пиваре. Цетињска улица се сва осећала на младо пиво и на балегу товарних коња, који су вукли кола пуна буради наслаганих на спрат.

У исто време у кнежевском двору – горе, на крају Цетињске, у ограђеном парку Теразија – влада пометња око престолонаследника рођеног пре три дана. Француски акушер је и даље забринут за живот детета. Порођај је био мучан и трајао је данима.

Пошто се порођај растегао, у двор је неколико пута долазила државна комисија, која је имала задатак да посведочи истинитост рођења престолонаследника. Иако је у Србији буктао рат с Турском, овом задатку је придаван

највиши државни значај. У фраковима су чекали председник владе Стевча Михаиловић и увоштени Јован Ристић, министар иностраних дела. Министар је личио на Мојсија: предугачки, рогати бакенбарди падали су му на груди, а Стевчини бркови су се ширили изнад рамена. Назочан је и митрополит Михаило, с белом камилавком. Неколико тешких ордена, који су му о шареним тракама висили око врата, на грудима су својим сафирним звездама преклапали панагију. Француском акушеру су личили на тројку мудраца са Истока, која је дошла да присуствује рођењу Исуса, записао је у својим фељтонским сећањима.

Кроз плач престолонаследника пролетео је пуцањ чепа из боце пенушаваог шампањера који усусе у кристалне чаше испод лустера од мноштва миликерц свећа. Град је оглувео од снажних детонација топова. Одјекнуо је с платоа парка Калемегдана 101 плотун! Пратио их је ватромет који је прекрио град као шарени, широки шешир. Да је рођена ћерка, тек 76 плотуна би било испаљено.

Беба цвилкавог плача добила је дојкињу из народа – Љубицу Цветковић – не само да би се двор хвалио како је будућег владара отхранило народно млеко; то јако млеко било је неопходно да га превуче ка животу.

Кнегиња Наталија је пре порођаја била уверена да ће сама дојити дете, али је лежала исцрпљена, у крилу двора претвореном у породилиште, у којем су спавали лекар и бабица из Париза. У том делу су боравиле и њене гошће: сестре Маријета и Катарина, које су дошле из Букурешта, и тетка, кнегиња Мурузи из Одесе. Када је кнез Милан непланирано бануо у двор, с бојишта, да не пропусти тренутак рођења првог детета, Наталија је претрнула.

– Или она одлази с двора, или се ја враћам у рат! – поставио је ултиматум.

Миланова свађа с тетком Мурузи вукла се од веридбе у Бечу. Вереници су седели на канабету, да би се после краћег

разговора о плановима за тај дан нашли у загрљају. Наталија се тада први пут пољубила у уста. Спала јој је ципела с великом машном док се леђима спуштала на канабе, чију је глатку свилу притискала дланом. Маринскоплави плисе њене летње хаљине у једном тренутку јој додирну лице као перушка. Осетила је његове руке на откривеном струку. Била је тада још невина и помислила је како би се тај чин могао догодити потпуно неочекивано на сивоплавим пругама канабета на којем су синоћ многи седели. Ни њему каиш није био на свом месту, гребао је копчом по чипки подвезица. Вереници су дигли главе када је тетка Мурузи, у отвореним вратима салона, бесно лупила штиклом о паркет! Према правилима руске аристократије, конзумација брака пре венчања била је израз лошег васпитања. Недопустив чин.

Тог дана када је тетка Мурузи, која јој је замењивала рано умрлу мајку, морала понижена да оде из Београда, Наталији су се јавили превремени трудови. Покајала се што је покораване вољи мужа прихватила као доказ љубави.

Али када се родио син, забрављена је свађа. Пипкали су своју дебу као сви млади брачни парови и тепали су јој блескастим речима које су измишљали. Ко год је долазио у двор, видео је срећну породицу.

Наталија је сину тепала Саша, Сашењка, љубећи га по капцима по којима је вијугало пар танких плавих жилица. Милан је хтео да сина назове по свом оцу Милошу и по деди-стрицу Милошу Обреновићу, оснивачу династије. Наталија га је убедила да буде Александар, по Александру II Романову јер Србији је требала руска помоћ у рату који је катастрофално губила. Наталија је однела тиху победу. Схватила је да су јој савезници у борби против напраситог мужа његови страхови.

На крштењу у дворској капели руски посланик Карцов неподношљиво се осећао на алкохол, али сви су се правили да то не примећују.

Радост очинства мешала се у кнезу Милану са бригом за стање на бојишту. Кнез је нервозно шетао између собе с телеграфом и порођајног крила. Телеграфиста у двору примао је депеше из Главног штаба. Стизале су само лоше вести. Турци се после заузимања Зајечара и Књажевца групишу у правцу Алексинца. Српски контранапади пропали. Сумрачно здање Старог конака, у које је уведен као дечак без оца и мајке, од првог дана када је у њега ушао личило му је на сандук. Ни рођење сина није променило осећај тескобе.

Кабаста је то, уистину, зградурина била; жуте фасаде, рад непознатог архитекте. Изнад улаза је балкон на стубовима, крајеви су ојачани фасадним испупчењима са по три прозора. Досадан ритам фасаде. На саставу две воде крова диже се јарбол и на њему државна застава, дугачка, да лепеће на ветру као тробојни дим из пароброда.

Држава је купила породичну кућу од Стојана Симића, трговца и уставобранитеља, 1844. године, у време када су Турци још имали гарнизоне по српским градовима. У њу се уселио владајући кнез Александар Карађорђевић с породицом. Симићеву кућу је доградио и преуредио да буде двор, али и даље је и у народу и званично звана Стари конак. Кнез Карађорђевић је веровао да ће у њој престоловати и његов најстарији син Петар, али је цела породица одлуком Скупштине протерана после шеснаест година владавине.

Након повратка на власт, у Конаку је повремено боравио кнез Милош Обреновић, па његов син Михаило. Када је Михаило убијен у Топчидеру, тело му је пренето у Стари конак. Било је изложено у вестибилу, где је поред одра народ у жалости данима пролазио чинећи непрекинути мимоход. Потом су намесници довели из Париза кнеза-дечака Милана, кога је од првог дана узнемиравало што се усељава у кућу убијеног стрица и што се прозори Конака налазе на поглед свакоме. Да жалузине нису навлачене на прозоре,

из главне улице, која је добила име по њему, видело би се шта се у владарским собама збива.

Пролазници су чули порођајне јауке кнегиње Наталије. Двор је од тротоара делио само плитак француски врт, оивичен украсном оградом од кованог гвожђа с великом и малом капијом, уз које су биле подигнуте стражарске кућице, ваљкасте, са бетонском ћубом на врху. А двојица гардиста почасно круто су стајала испред чувара с пушкама преко рамена. Носили су јаркоцрвене блузе, испреплетене златним гајтанима око сребрне дугмади, плаве чакшире увучене у јахаће чизме и на глави високе црне калпаке, незграпне као куварске капе.

Кнез и кнегиња су седели на балкону, удаљеном свега осамнаест метара од тротоара Миланове улице. Не дижући се из баштенских столица, отпоздрављали су пролазницима. Већину су познавали.

Тај згужвано интимни Београд кнезу се гадио – предложио је вереници да се венчају у Бечу и да живе у Паризу: „Нека се влашћу баве они који не знају да живе, шта кажете?“ Међутим, Наталија је имала сан да влада у хармонији с народом. Маштала је: отвара се капија двора и она излази међ свет. А народ је дочекује с реверансима, дивљењем у очима – она, владарка, узвраћа добрим делима.

Иза Конака се пружао уређен парк. Израстале су добро неговане саднице егзотичног дрвећа; софоре из Јапана, гинка и пауловније из Кине, индијанске каталпе из Америке, има копривића, храста лужњака, десетак стабала дивљег кестена окићеног великим усправним метлицама које су издашне белим цветовима. Између дрвећа је изравнат терен за крокет. Кнез често игра са гардистима. Кад се ломи резултат, они намерно непрецизно ударе дрвену офарбану лоптицу, која промаши капијицу од савијеног гвожђа. Кнез не воли да губи ни у картама, пукну му танка трпила и љутито напушта све.

У парку је озидан и базенчић с великом шкољком из које израња нага жена. Њена бронзана путеност огледала се у води.

Тај ботанички парк заштићен је зидом од цигала који долази до самог Цариградског друма, званог и Смедеревски. Прав је као стрела откад су га још Римљани трасирали. С друге стране друма је некадашња џамија, којој више нико у граду није знао право име, звали су је Батал, напуштена, покварена. Одмах низ Смедеревски друм нижу се стотине густих споменика Ташмајданског гробља. На улазу су Обреновићи саградили црквиче с кровом на две воде. Пошто је подигнута у турско доба, није смела да се назове по Светом Сави, чије су мошти Турци на том месту сажели на ломачи. Уједно, гробљанска црква обележава и место на којем је изасланик султана прочитао Први хатишериф и пратећи бераг пред Милошем Обреновићем, признајући Србији аутономију. (Гробља су дуго била једини српски музеји.)

Празна ливада око напуштене џамије претварала се пазарним данима у сточну пијацу. Иначе је то било пусто место, на којем су се скупљале стотине гавранова у јатима, што би наједном узлетала као црни облак.

Друго поглавље

Покрштавање страха

Два сина првенца жељно ишчекивана у својим породицама рођена су усред Првог српско-турског рата, у прелому одсудних битака за Мораву. Кнежевина од милион и триста хиљада душа упутила је последњу резерву у борбу. Савезник Србије у рату са Османском империјом, која је бројала четрдесет један милион поданика, била је само Црна Гора. Српска војска је узмицала. Пала је Крајина, ако падне и Алексинач – ордија би се моравском долином сручила на Београд. Народ је слутио да се остварује пророчанство: Србије ће нестати кад Морава крене узводно!

Страх се као змија увлачио под прагове.

Живље је било у црквама него на пијацама. Над упаљеним свећама завађени су тражили опроштај и мирили се целовима.

„Одричем се, одричем се, одричем се“, изговарао је све гласније кум Стеван Ђирић, надјачавајући вреву под својом Саборне цркве, док је свештеник скоро претећи питао три пута: „Одричеш ли се Сотоне?“

Ђирић је кумчету Драгутину Димитријевићу био деда-ујак. Пребегао је из Македоније да спасе сестру Румену.

Висока и кршна, била је замерачена за харем. Отмичари су по ноћи скинули шиндру с крова и увукли се на таван. Ђирићи су успели да испале кубуре и онда су морали да избегну од крвне освете. Стеван је у Београду постао народни посланик. Пробијао се кроз политичку хајдучију са сиротињским пркосом који је донео из Македоније. Имао је реч бритку и намргођену, пуну позива на правду.

Породица чистих руку удала је Румену без мираза. Нису заимали ни за мираз њеној ћерки Јованки, која је пошла за скромног лимара. Крупне грађе на мајку, прихватала се мушког посла барабар радећи с мужем. Опасана кожном кецељом, Јованка је великим маказама кројила лимене табле као да пара платно.

После крштења, Драгутинова мајка је стала на степениште Саборне цркве да се надише звоњаве која се проламала портом. Држала је сина у наручју. Бистрину кликтајима звона давало је сребро које су варошани убацивали у житки лив калупа за топљење. Сребрни динари, минђуше, прстење... народ није жалио. Под Турцима су црквена звона била забрањена. Служба се оглашавала само ударцима палицом о клепало!

О тој глади за слободом сведочио је и стил градње Саборне цркве. Радила је неимарска дружина *Кверфелд* из Панчева, по узору на барокне и неокласицистичке, а не византијске храмове. Градила се у време кнеза Милоша, када се од Турака камчило парче по парче државице и гледало у Европу као у врата слободе.

Породица Димитријевић је одмах по крштењу натоварила меке ствари на коњска кола изнајмљена од пиваре. Кренули су пут Крагујевца: Тодор, старемајка Румена, Јованка са сином у наручју и две ћерке – Јеленом и Милицом. Ушушкани у бале покућства, мимоилазили су се на друму с конвојима рањеника и збеговима. Кад је турска војска

нагнала Мораву узводно, другопозивне бригаде су једине журиле на југ.

У Крагујевац су ишли код Тодорове браће лимара. Тополивница им је наручила велику лиферацију чаура за гранате. Рат се ломио. Топовске цеви су се усијале. Јелена је наставила школу у женској гимназији у Крагујевцу, основаној баш те јесени, усред рата који се приближио на мање од педесет километара. Зашто је женска гимназија основана усред рата? У питању су били политички, а не просветни разлози. Мушка гимназија је била расадник бунтовништва у граду и требало је поделити професоре да би се разбило језгро побуне. Професори гимназије су водили радничке и ђачке демонстрације под црвеним барјаком. Крагујевац је постао црвени град, надахнут идејама Париске комуне.

Радећи ваздан, Тодор се разболео. Гадно је закашљао на промаји радионице. „Његов посао је преузела моја мајка, енергична, мудра и добра“, забележила је у својим кратким сећањима Јелена Димитријевић.

Драгутин је добро напредовао. Био је крупна беба. До првог снега је испунио колевку.

Треће поглавље

У којем кочија чека пред затвореном капијом двора

Наталија је рођење детета осетила као прилику да Милана помири са мајком Маријом Катарџи Обреновић, која јој је прва показала слику свог сина и питала је: „Шта мислиш о мом кнезу?“

Видела је снажно попрсје, крупну мушку главу, одлучност; шта је могла да види са својих четрнаест година! Поцрвенела је и није ништа одговорила. Понела је фотографију. Црвенило које ју је облило протумачено је као допадање.

Милан своју мајку с правом није подносио, у њој је било више распусне жеље за проводом него материнске брижности, али је Наталија хтела да их помири како би скинула тај породични терет са рођења свог сина.

Удесила је долазак Марије Катарџи у Београд. Мало пре него што ће је кочија од савског пристаништа довести пред дворску капију, рекла је Милану да му стиже мајка. Спремила се да припитоми мужевљев гнев.

– Не! – рекао је одлучно – Она је за све крива. Не долази у обзир – настављао је Милан, пискавим, непријатним гласом који је био у невероватној супротности с његовим мужевним изгледом, као да има трбухозборца. – Она неће

кочити у моју кућу, разумеш ли то! Неее!!! Она је... за све ово крива, за ово... с овим глупостима, са мнош. Најмања казна је да је одбијем од свог прага. За сва времена, то сам себи обећао – упирао је кажипрстом у под, у једну тачку, као да закива речи.

– Али, шери, па то ти је мајка! – настављала је да га удећује Наталија мешајући француски, руски и понеку влашку реч. Српски је и даље натуцала, говорила га је у ужем кругу кад није журила. – Загрли матер своју – рекла је прилично чисто.

(Тој реченици ју је научио њен учитељ Ђорђе Поповић, који је говорио најчистији српски јер је био и његов творач с Вуком Караџићем. У знак поштовања према свом духовном оцу, из назива Вукових календара *Даница*, створио је себи ново презиме. Измислиће и ново име. Превод Старог завета Ђорђе Поповић потписује псеудонимом – Ђура Даничић.)

У праскавој свађи и Милан је мешао језике свог детињства, школовања, народа којим је владао. Ко би њихов разговор слушао са стране, рецимо сакривен иза завесе, учинило би му се да су њих двоје отворили капије на Вавилонској кули. Збрка језика, ипак, није мутила Миланов став: за све грешке у свом животу праведнички гневно оптуживао је мајку! Веровао је у почетку брака да је Наталија једино добро које је од мајке добио. Наталија је била њен избор. Али више није био сигуран да ли је добро што се оженио рођаком.

Наталијин отац Петар Кешко и Миланова мајка Марија Катарџи били су деца две рођене сестре! Али ни то није све. Мајке, Наталијина и Миланова, имају заједничког прадеду по мушкој линији! Суштина тих крвних бракова била је трговина утицајем, те нису изазивали гадљив зазор. Напротив. Родоскрвни брак не да није реткост у династичким стаблима Европе већ су сви хришћански краљеви ближи

или барем далеки сродници и нашло би им се после дужег претресања макар једно заједничко крвно зрнце. На пример, детаљ из француско-шпанско-германске линије: Луј XIV се оженио својом сестром од ујака, шпанском принцезом Маријом Терезијом; њен отац Филип IV, краљ Шпаније, рођени је брат Ане Аустријске, мајке Краља Сунца. Али су и они по још једној грани династичког стабла рођаци, као Обреновићи-Кешко. Оно што је сигурно и што су дворјани у Версају приметили: у брачно-рођачкој постељи свилени чаршав је био сваке вечери изгужван! Ако се тако саблазно страшно привлачила разводњена плава крв Запада, шта се тек могло очекивати од родоскрвног судара Југоистока!? Сплет молдавске, руске, српске крви дуревеснио је под пурпурним балдахином на Теразијама – очекивано!

Некад је Милан осећао да воли Наталију мржњом. Личили су. То га је, ваљда, на први поглед за њу залепило. Њене јаке обрве маркантно су стражариле над источњачком облином лица. Сочно се подавала у кревету, мешајући језике у цику, па мрмљању; убацивала је покоју српску реч, која је звучала као ударац палице по дубњу усред прелива панове фруле влашких самогласника; прозуклих, оностраних. Чудно се у њен ерос уплитало и шапутање на руском. У кревету је распаљивала оно што је Милан мислио да она тако крута у себи и нема. Неку полетну страст, нагли јуриш пољубаца. Водила га је од усхићења до неконтролисаног дрхтања дамара. Није му се предавала до краја. Нагло би искочила из кревета када је било нормално да се препусти плутању у сласти сливајућег врхунца, или би без неког разлога, без речи окренула леђа склупчавши се као јеж. Плакала је, и када би је он питао зашто плаче, одмахивала је главом и одговарала да не плаче, пуштајући сузе да јој бубре у очима.

Сада се залагала за његову мајку, о којој је говорила да је развратница. Опет хир! Да га збуни? Мајку је и он сматрао развратном. Развела се од његовог оца Милоша

одмах по Милановом рођењу. Живео је потом с мајком на румунском двору у Букурешту, на којем је Марија Катарѿи имала статус конкубине кнеза Куза, званог Отаѿ Румуније, Ујединитељ Молдавије и Влашке. Милана су иза леђа звали копиле. Марија је родила два ванбрачна сина, која је за новаѿ предала нероткињи кнегињи Кузевици, а ова их је крстила као своју децу.

Оѿа Милоша Милан се није сећао. Причали су му да је краткотрајни живот провео у банчењу и жалопојкама што никада као бочна линија Обреновића, син Јеврема – брата кнеза Милоша, неће доћи на престо. Школовао се у руској и пруској војној академији. Израстао је у врсног коњаника, погађао је копљем у мету чак са тридесет метара! Имао је напраситу и сажаљиву душу. Када је постао потпоручник пруске војске, десиле су се демонстрације у Берлину. Извршио је наређење: пуцао је у народ који се бунио на улици. Погодила су га убиства голоруких демонстраната. Плакао је, и да би умирио савест, поделио је целу уштеђевину породицама убијених. Ушао је у брак из љубави, а из њега побегао гоњен мржњом. Кривио је супругу да им је брак пропао због њених неверстава, а она њега да ју је подводио официрима за измирење коцкарских дугова. Умро је од туберкулозе у тридесет другој години, када је син Милан имао седам. Сахрањен је у манастиру Раковици. Милан му никада није отишао на гроб.

После убиства Михаила Обреновића у Кошутњаку, Милан је остао једини живи легитимни мушки Обреновић. Дошао је на престо у четрнаестој години – више је имао уличног васпитања из букурештанских буѿака него дворских манира и регуларне школе.

У ретким сусретима с мајком, она му је, по својој лако-мисленој памети, поклањала нешто бизарно, што је било шик, као што је, на пример, мајмунчић дресиран да седи на рамену.

Уочи рођења унука живела је у Дрездену, већ у годинама неповољним за љубавницу. Писала је Наталији да се радује унуковом доласку на свет. Жели да га што пре види.

Када су му јавили да је кочија с његовом мајком испред дворске капије, Милан је дискретно померио завесу на прозору. Погледао је одозго на кочију. Двопрег је спокојно чекао да се отворе високе вратнице од гвоздених гирланди. Један коњ је фрктао, други је спустио главу, очито старији, уморнији, помислио је Милан. Није осетио ништа: ништа тамо где је стајала реч мајка. Није је мрзео. Ништа. Једно велико, бескрајно ништа.

Наредио је да се капија не отвори. Мајка се вратила сутрадан.

Поново је није пустио.

Наталија је одустала да по њу шаље дворску кочију.

Марија ће умрети убрзо потом у Дрездену. У тестаменту је тражила да буде сахрањена у манастиру Раковици поред мужа Милоша Ј. Обреновића, од кога је у животу толико бежала. Кнез Милан је и ту мајчину жељу одбио. (Сахрањена је у породичној гробници Катарџија у Јашију, у граду у коме се налазе и мошти Свете Петке, којој се пред крај живота молила.)

Уверавао је себе да ће он бринути о свом сину. Даће му добре учитеље, послаће га у иностранство на школовање. Научиће га свему, да се не спотакне о камење које пред његовим оцем није имао ко да склони.